

предмет криміналістики до меж оперативно-розшукової діяльності з усіма негативними для науки і користувачів генерованого нею знання наслідками. Окреслені проблеми потребують невідкладного наукового обґрунтування і законодавчого врегулювання шляхів їх вирішення для забезпечення балансу інтересів особи і держави в інформаційній царині. При цьому слід врахувати й загально світові тенденції, породжені гострими дискусіями на найвищому міжнародному рівні, пов'язаними з оприлюдненням у червні 2013 р. британським виданням «Guardian» наданих екс-співробітником американських спецслужб Едвардом Сноуденом матеріалів про транскордонну реалізацію програми глобального спостереження.

Білоус О. П.

Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса
Національної академії правових наук України, здобувач

ПРО ОФШОРНІ КОМПАНІЇ У ЗЛОЧИННИХ ТЕХНОЛОГІЯХ «КОНВЕРТАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ»

Світовим трендом останніх десятиліть стало використання з метою податкової оптимізації юридичних осіб, зареєстрованих у «податковому раю», «податкових оазах (гаванях, сховищах)», офшорних (англ. offshore — «поза берегом», «поза межами») зонах (центрах, юрисдикціях). Тобто країнах з суворими правилами захисту комерційної таємниці, податкові системи яких, засновані на частковому або повному звільненні фізичних і юридичних осіб від оподаткування та відсутності жорсткого контролю за рухом капіталу.

Однак, так звані офшорні компанії використовуються не тільки з метою уникнення податків (tax avoidance) — цілеспрямованої, правомірної, економічно обґрунтованої діяльності платників податків зі зниження податкових зобов'язань, але й з метою ухилення від податків (tax evasion) — вчинення кримінальних правопорушень. Згідно з даними звіту «Boston Consulting Group» (BCG), світовий обсяг коштів, виведених до

офшорів в 2012 р., зріс на сотні мільярдів доларів (+6,1 %) і сягнув \$8,5 трлн. А загалом до офшорів виведено близько \$32 трлн, що перевищує ВВП США та Японії разом узятих.

За рахунок використання офшорних юрисдикцій з України щороку виводиться близько 100 млрд грн. Через це Держбюджет недоотримує близько 20 млрд грн на рік. За межами нашої країни залишається 30 % доходу від експорту товарів. Україна увійшла до першої десятки держав, чия економіка найбільше постраждала від виведення коштів в офшорні зони. За оцінками «Tax Justice Network», за роки незалежності виток коштів із України до офшорів склав \$167 млрд, що більш ніж у двічі перевищує державний борг нашої країни.

Головним інструментом виведення грошових коштів у «податкові гавані» є схема, за якою вітчизняні суб'єкти господарювання продають продукцію за заниженими цінами підконтрольним їм офшорним компаніям, а ті реалізують її справжнім покупцям вже за ринковою вартістю. Наприклад, майже третина всієї деревини українських лісгоспів проходить не через аукціони, а за посередництва офшорної компанії «Eloderio Ltd». Закупівельна ціна деревини коштовних і рідкісних порід, що придбається нею в Україні, в 15–20 разів менше тієї, за якою потім ця ж сировина продається в Європі. А, наприклад, середні українські експортні ціни на базові феросплави є на 50–60 % нижчими за середньосвітові. Таким чином, прибуток осідає в офшорах, де податки сплачуються за заниженими ставками або не сплачуються взагалі. Через таку схему «оптимізації» західні компанії здійснюють у межах 5–15 % операцій, тоді як вітчизняні — близько 80 %, а це щорічно завдає Україні багатомільярдних збитків. Збереження високого рівня фіктивного підприємництва, яке використовується для незаконного отримання відшкодування ПДВ, а також вивозу капіталу з України та легалізації його за кордоном, зокрема в офшорних зонах, було визнано Президентом України ще у 2003 р. в його щорічному посланні до парламенту.

У підготовленому аналітичною групою «Da Vinci AG» звіті «Ukrainian Economic Trends Forecast: 3Q 2013», йдеться про те, що після кризи на Кіпрі на ринку офшорних юрисдикцій відбувається значний перерозподіл потоків. Українські компанії активно опановують латиноамериканський і африканський

напрями. Зокрема, за січень-травень 2013 р. експорт до Панами зріс на 277,4 %, на Сейшельські острови — на 1902 %, на Маршаллові острови — на 3 177,8 %. Зростання експорту також спостерігається в такі країни як Нідерланди (+66,2 %) і Швейцарія (+20,6 %), часто використовувані українським бізнесом для різних схем, однак масштаби такого зростання не порівнянні з вищевказаними острівними державами і Белізом, який користується найбільшою популярністю серед офшорів. Обсяги експорту товарів до цієї країни зросли на 132 377,9 % і вже перевищили обсяги експорту України в такі європейські країни як Німеччина, Великобританія, Іспанія. Примітно, що офіційно предметом експорту до Белізу переважно є продукти перегонки нафти. Однак, ринок виробництва цієї продукції в Україні знаходиться в глибокій кризі — за 5 місяців 2013 р. виробництво продуктів нафтопереробки впало на 41,8 %. Таким чином, об'єктивні причини для збільшення експорту в цю країну відсутні, а ситуацію з динамікою українського експорту в окремі країни можна тлумачити як збільшення експорту, що має ознаки фіктивного (здійснюється на підставі правочинів, спрямованих на приховування від оподаткування доходів або інше ухилення від сплати податків).

Відповідно ж до п. 3.7 і п. 3.14 Постанови Пленуму Вищого господарського суду України від 29.05.2013 р. № 11 «Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними» господарські договори, що спрямовані на приховування від оподаткування доходів або інше ухилення від сплати податків, визнаються такими, що посягають на суспільні, економічні та соціальні основи держави і суспільства, і підпадають під ознаки недійсних господарських договорів як таких, що завідомо суперечать інтересам держави і суспільства. Якщо у встановленому порядку буде з'ясовано, що господарський договір укладено юридичною особою з метою ухилення від сплати податків та інших обов'язкових платежів або для легалізації коштів, набутих злочинним шляхом, суд має визнавати такі господарські зобов'язання недійсними за ознаками ч. 1 ст. 207 ГК України.

Масштабною галуззю офшорної індустрії є також реєстрація «фірм-прокладок», «компаній-оболонок» і торгівля іменами номінальних директорів компаній. У Типологіях легалізації

(відмивання) доходів, одержаних в результаті здійснення фінансових операцій з неліквідними цінними паперами, затверджених наказом Держфінмоніторингу України від 20.12.2007 р. № 230, Державна служба фінансового моніторингу України привертає увагу до використання офшорних компаній у схемах злочинної діяльності «конвертаційних центрів».

Розробка наукових засад і практичних заходів протидії ухиленню від сплати податків з використанням можливостей офшорних юрисдикцій потребує дослідження: (а) причин і умов використання різних офшорних юрисдикцій з метою ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів); (б) особливостей створення і алгоритмів використання офшорних компаній у схемах ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів); (в) переліку податків, зборів (обов'язкових платежів), ланкою механізму ухилення від сплати яких слугують офшорні компанії; (г) місця, функцій і особливостей використання офшорних компаній у технологіях злочинної діяльності «конверсійних (конвертаційних) центрів».

Бірюков В. В.

Луганський державний університет внутрішніх справ,
імені Е. О. Дідоренка,
доктор юридичних наук, професор

ВЗАЄМОДІЯ ТА СПІЛКУВАННЯ З ПРЕДСТАВНИКАМИ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА КЕРІВНИЦТВОМ ПІД ЧАС ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ, ПОВ'ЯЗАНОГО ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ

Огляд місця події за фактами вибухів і виявлення вибухових пристроїв є одними із складних видів огляду. Це обумовлено значною небезпекою та резонансністю даної категорії злочинів, що тягнуть людські жертви і значні руйнування. Дослідження матеріальної обстановки таких місць має певні особливості. До них належать: а) знищення значної частки матеріально-фіксованих слідів під дією реакції вибуху; б) значне руйнування і пошкодження навколишньої обстановки; в) проведення ря-